

УДК 378:008

Михацька А.,*доцент кафедри управління**Київського університету імені Бориса Грінченка,**кандидат педагогічних наук*

ПРИНЦИПИ КУЛЬТУРИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

На шляху євроінтеграції забезпечення якості освіти в українському культурно-освітньому просторі відіграє ключову роль. Формуються не тільки нові правила життя, а й нова свідомість суспільства, заснована на певних європейських принципах і загальнолюдських цінностях. Разом з тим реформи відбуваються досить повільно, з помилками. Проблема полягає не тільки у соціально-економічних складнощах українських реалій, природній інертності освітньої системи, а й у недостатній обізнаності окремих авторів ініціатив, керівників та учасників реформ. Спостерігається деякий супротив змінам певних категорій освітянської спільноти.

З огляду на це впровадження в систему забезпечення якості освіти понятійного апарату і принципів, заснованих на засадах культури, може стати основою подальших успішних трансформаційних змін.

Аналіз досвіду сучасного наукового дискурсу (Л. Гриневич, В. Огнев'юк, С. Сисоєва, С. Калашнікова, Ж. Таланова, Т. Добко, В. Терзіян, О. Копієвська, С. Гришко та ін.) засвідчує, що активно обговорюються питання пошуку нових моделей забезпечення якості освіти з огляду на осмислення проблем у цій галузі в широкому соціально-культурному контексті. Досліджується взаємозв'язок культури та освіти, принципи та підходи, що лежать в основі культурології освіти (С. Сисоєва, М. Галицька). В окремих наукових працях (Т. Добко, С. Гришко) вказується на проблему дефіциту культури забезпечення якості освіти в українському освітньому просторі, вивчаються можливі шляхи розв'язання проблеми.

Порівняльний аналіз різних наукових праць учених, вивчення досягнень провідних зарубіжних систем освіти дав змогу

виокремити як найбільш доцільну проблематику дослідження — культурний вектор у забезпеченні якості освіти.

Метою статті є дослідження усвідомлення і належної уваги до поєднання культури й освіти, формулювання принципів культури забезпечення якості освіти.

Будь-які реформаційні процеси відбуваються передусім у свідомості людей. Громадянське суспільство України останнім часом відчувало, що може впливати на поліпшення свого життя. Відбувається вивільнення від впливу тоталітарного радянського минулого, яке вкоренилося у всі сфери життя. Відомо, що «святе місце пустим не буває». Настають вирішальні часи і саме від нас залежить, чим це місце буде заповнено. Як справедливо помітив Г. Сковорода: «Наш розум ніколи не залишається пасивним, він завжди любить чим-небудь займатися, якщо не матиме хорошого заняття, він звернеться до поганого. Займи його тим, над чим міг би добре попрацювати, але гарним і не надмірним. Так ти уникнеш найлютішої нудьги і зможеш досягти щасливого життя» [2].

На шляху побудови такого щасливого життя, формування свідомості нового суспільства за основу стають фундаментальні витоки цивілізаційного розвитку — культура і освіта, які є взаємопов'язаними. Досвід зарубіжної освіти на всіх її рівнях демонструє різноманітність досягнень провідних навчальних закладів світу, які продукують якісну освіту, унікальність закладів. Водночас є те, що їх об'єднує — прагнення культури освіти. У Фінляндії, яка має одну з найкращих систем шкільної освіти у світі, відповідне міністерство має назву — Міністерство освіти і культури. Яскравим прикладом може стати стрімкий розвиток освіти у маленькій країні-місті Сінгапурі, яка нині демонструє якісну освіту світового рівня.

Розглядаючи головний вимірювальний показник освіти — її якість, слід зазначити, що якість ми вивчаємо в контексті прагнення до досконалості у всіх вимірах — від якості у навчанні до якості у професійної діяльності. Це стає актуальним для поширення концепції освіти впродовж життя. Не можна нехтувати тим, що процес забезпечення якості освіти є складним, комплексним та системним і має здійснюватися у всіх ланках освітнього середовища. У Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) акцентується, що «забезпечення якості

та покращення якості є взаємопов'язаними. Вони можуть сприяти розвитку культури якості, яку сприймають усі: від студентів і академічних працівників до керівництва й адміністрації закладу» [4].

Аналіз наукового дослідження С. Гришко дає змогу виокремити пропонувані автором механізми розв'язання проблеми, які спираються на принципи доброчесності та прозорості. Так, наголошуючи на тому, що найбільшої шкоди вищій освіті завдає брак культури забезпечення якості, автор пропонує два шляхи: суспільство має бути поінформоване про об'єктивну ситуацію та забезпечене механізмом електронної демократії [1].

Необхідність створення та підтримки внутрішніх і зовнішніх систем забезпечення якості є процесом не одномоментним, а поступовим. Учасники освітнього процесу мають бути ознайомлені з відповідними правилами навчального закладу, усвідомити їх, прагнути їх виконувати і впроваджувати у свою діяльність. Що зможе підтримувати систему забезпечення якості освіти у належному стані? На нашу думку, це — дух культури, закладений в основу системи забезпечення якості, у базові принципи, на яких можна побудувати цю систему.

Зазначене вище ставить питання щодо співвідношення освіти і культури. Поширена думка, що освіта є частиною освітньо-наукового простору, а культура функціонує окремо. Вважаємо за потребу звернути увагу на поступове збільшення у науковому просторі наукових робіт авторів, які розглядають освіту «як частину культури, культуротворчого процесу людства» [6]. У цьому контексті слід виокремити думку Г. Фурсей, який зазначив: «Ми знаходимося на деякому переломному етапі розвитку нашої культури, розуміння, усвідомлення, і ми знову повертаємося до тієї найважливішої обставини, яку було забуто...коли такі найважливіші складові, як наука і освіта розглядалися окремо від загального контексту культури. Культура головним чином апелювала до мистецтва і лише якоюсь мірою до моральності. І наука і освіта знаходилися за рисою загального цілого. Тому мені, природно, хотілося б підкреслити... що наука, освіта і мистецтво і витоки моральності, етики є єдиним нерозривним цілим, одно без іншого просто неповноцінне, і це може бути антикультура і просто вести до злого» [5].

Культура є складною системою буття. Ми не намагатимемося у цьому дослідженні охопити багатовимірність усіх аспектів цього

поняття, його глибокий філософський зміст, зазначимо тільки, що до кінця це явище не вивчене. Науковці наводять декілька сотень визначень поняття «культура», намагаючись його узагальнити та дати найповніше тлумачення. Так, В. Соколов зазначає, що серед ідей щодо осмислення сутності культури, які широко вивчає культурологія, не представлено такої теорії, яка розглядала б культуру з погляду її задіяності у загальнокосмічному еволюційному процесі. Далі цей автор, спираючись на дослідження Л. Шапошнікової, наводить визначення культури як самоорганізуючої системи духу, яка є енергетичним серцем еволюції людства. Саме так він називає нову парадигму культури в еволюційній схемі Всесвіту [3].

Якщо взяти за основу такий підхід, то забезпечення якості освіти набуває нового змістовного наповнення. Культура у соціальній сфері набуває ознаки синергетичної системи взаємодії суб'єктів, діяльність яких наповнюється вищим духовним змістом еволюції суспільства. Відповідно й освіта — складова культури.

Здійснений аналіз дав змогу сформулювати як найбільш доцільну з погляду проблематики нашого дослідження низку принципів культури забезпечення якості освіти. Наведений перелік ще потребує подальшого вивчення, але основні з них можна визначити як прагнення до досконалості, зв'язок з наукою, творчість, довіра, прозорість діяльності, повага до людей, доброчесність.

Висновки. Культура забезпечення якості освіти має бути впроваджена на всіх рівнях освіти як у навчальних закладах, так і у сфері управління освітою, має лунати і має досліджуватися. Сьогодні можна впевнено стверджувати, що принципи культури (прагнення до досконалості, зв'язок з наукою, творчість, довіра, прозорість діяльності, повага до людей, доброчесність), впроваджені в освітніх інституціях, дадуть змогу не тільки забезпечити якісну освіту, а й прискорити перехід освіти та суспільства на новий етап цивілізаційних змін.

ДЖЕРЕЛА

1. Гришко С. Мысли о необходимости развивать культуру обеспечения качества образования на постсоветском пространстве // Императив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту : навч. посіб. / за ред. Т. Добка, М. Головянко та ін. — Львів : Вид-во «Компанія “Манускрипт”», 2014. — 572 с.

2. Сковорода Г. Сад божественних пісень. — Київ : Вид-во худ. літ. «Дніпро», 1998. — 320 с.
3. Соколов В.Г. Парадигма культури у філософській спадщині О.І. Реріх та М.К. Реріха : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філос. наук за спец.: 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Соколов В.Г. / Харківська державна академія культури. — Харків, 2008.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). — К. : ТОВ «Поліграф плюс», 2015. — 32 с.
5. Фурсей Г.Н. Наука и образование в общем контексте культуры / Г.Н. Фурсей // Рериховские чтения : матер. Международной общественно-научной конференции, 1997. — М. : МЦР, 1999. — С. 71–77.
6. Sysoieva S. and Halytska M. (2015). Culturological approach to the organization of the educational process // Педагогічний Процес: теорія і Практика. — 2015. — № 1–2 (46–47).

The features of correlation of culture and education are analysed. The cultural principles, which are defined in the paper, in case of the use at all levels of educational system, will assist to upgrading of quality of education and social life.

Key words: *principles, culture, quality assurance, Ukrainian educational environment.*